

CONTRIBUȚII LA ISTORICUL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI PRIMAR DIN JUDEȚUL HUNEDOARA (1919–1924)

GHEORGHE IANCU

În cele ce urmează ne propunem să introducem în circuitul științific câteva noi date și considerații cu privire la învățămîntul primar hunedorean în primii ani de la desăvîrșirea unității de stat a României¹.

Anii 1919–1924 au fost ani de radicale și profunde transformări în sistemul de învățămînt din Transilvania unită cu România. Au fost ani în care s-au cerut învinse numeroase greutăți, ca urmare a grelei moșteniri a trecutului și a se reuși astfel, ca treptat, să se dea un real impuls învățămîntului românesc atît de vitregit pînă la 1 decembrie 1918, fără însă a se împiedica dezvoltarea rețelei de școli a naționalităților conlocuitoare. E de remarcat că statul român a înființat și a susținut în perioada de după unirea Transilvaniei cu România numeroase școli pe seama naționalităților conlocuitoare, fapt ce probează respectarea celor incluse în Rezoluția de la Alba Iulia cu privire la posibilitățile de manifestare spirituală a naționalităților conlocuitoare în cadrul statului național unitar român².

Anii la care ne referim s-au caracterizat și prin eforturi continue de uniformizare a realităților din învățămînt de pe întreg cuprinsul țării, de înlăturare a particularităților regionale, proces specific tuturor domeniilor de activitate din societatea românească. De la schimbul de învățători și profesori, de la introducerea și în școlile primare transilvănene a manualelor, a programei analitice din vechea Românie s-a ajuns la extinderea, începînd cu 1 septembrie 1923, a legii învățămîntului primar pe cuprinsul întregii țări, pentru ca în anul 1924 să se voteze legea învățămîntului primar, prin care s-a realizat în fapt uniformizarea învățămîntului primar³.

În investigarea noastră ne vom sprijini în general pe date statistice, care prin graiul lor aparent sec dezvăluie totuși realități îmbucurătoare sau mai puțin îmbucurătoare, progresele, chiar lente, realizate și pe tărîmul învățămîntului după Marea Unire din 1918. În afara datelor statistice, surse importante pentru reconstituirea tabloului învățămîntului primar

1. Vezi pentru evoluția generală a învățămîntului din județul Hunedoara : Cornel Stoica, Ion Frățilă, Ovidiu Vlad, Nicolae Wardegger, *Din istoria învățămîntului hunedorean*, Deva, 1973, 318 p.

2. Vezi, Alexandru Pteancu, *Învățămîntul particular și minoritar din Transilvania, în Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul, 1918–1928*, vol. II, București, 1929, p. 1107–1127. *Das Schulwesen der Volksgruppen in Siebenbürgen unter Magyaren und Rumänen*, București, 1940, p. 22–37 ; Iosif Popovici, *Problema școalelor minoritare din Ardeal și Banat*, Cluj, 1925, 72 p.

3. P. Roșca, *Învățămîntul primar ardelean*, în *Transilvania...*, vol. II, p. 1031.

il constituie rapoartele Revizoratului școlar al județului Hunedoara adresate Ministerului Instrucțiunii Publice.

Ne vom opri cu precădere asupra amplelor *Date științifice referitoare la școlile și învățătorii din județul Hunedoara în anul 1919* — de fapt anul școlar 1918/1919⁴, și asupra rapoartelor Revizoratului cu privire la anii 1922/1923⁵ și 1923/1924⁶, pe cel din urmă redându-l în întregime.

Comparațiile între datele cuprinse în cele trei documente, care se constituie fiecare nu numai într-un bilanț, dar și într-un moment semnificativ și exact al stării învățămîntului primar hunedorean, nu sînt întru totul la îndemînă, întrucît ele nu cuprind exact același gen de informații. De aceea, vom prezenta mai mult cele două documente inedite și vom face doar acele comparații care sînt posibile, și în același timp reprezentative pentru evoluția învățămîntului primar hunedorean.

Datele statistice pentru anul 1919 oferă date prețioase pentru toate comunele județului, înșirate pe plase, în ordine alfabetică, referitoare la : numărul locuitorilor, români și de alte naționalități, la al copiilor obligați să frecventeze școala pe naționalități, la al celor care au frecventat diferite tipuri de școli (de stat, comunale, confesionale), la numele, confesiunea, naționalitatea, vechimea, salariul învățătorilor, dacă au depus sau nu jurămîntul de fidelitate față de statul român, ca și date privind edificiile școlare. Este un document semnificativ pentru începutul de drum, pe care se angajase poporul român, un drum presărat cu multiple greutăți care se exprimau în : comune fără școli și fără învățători, starea nesatisfăcătoare a localurilor școlare, copii care nu frecventau școli, etc.

Dar, fără ca această autentică mărturie să o spună, alte documente din epocă, hotărârile adoptate de învățătorii români întruniți în Congres din februarie 1919, articolele înserate în paginile „Învățătorului”⁷, afirmă răspicat hotărîrea nestrămutată a slujitorilor școlii primare de a învinge greutățile cu care erau confrunțați și a răspîndi într-o măsură cît mai mare lumina cărții în rîndurile poporului.

În cele 429 localități rurale⁸ incluse în statistică, numărul elevilor obligați să urmeze școala a fost de 35 549. Această cifră incumbă însă o oarecare aproximație, întrucît pentru unele comune se specifică că lipsesc dosarele, iar în dreptul altora nu apare nici o cifră. Numărul celor care au frecventat o școală, indiferent de tipul ei a fost de 25 234, ceea ce procentual înseamnă că frecventarea școlilor a fost de 70,98 ‰. Firește că atît cifrei cît și procentului privind frecventarea școlii trebuie să li se acorde un coeficient de aproximație, deoarece și în acest caz pentru unele localități nu sînt indicate cifrele. Au fost și situații fericite în care toți cei obligați să urmeze școala au și făcut-o (de ex. Crișeni, 155 înscriși — 155 au urmat, Govăjdia 47 înscriși — 47 au urmat), dar au fost și localități în care diferența dintre cele două cifre este frapantă (Vadul Dobrii 43 înscriși — 1 a urmat, etc.).

4. Arh. Stat Deva, fond Revizoratul școlar al județului Hunedoara, d. 1/1919.

5. C. Stoica, I. Frățilă, O. Vlad, N. Wardegger, op. cit., p. 209—213.

6. Arh. Stat București, fond Ministerul Învățămîntului, dosar 124/1925, f. 263—279.

7. „Învățătorul” (Cluj), I, nr. 1, septembrie 1919. Organul „Asociației Învățătorilor Români din Ardeal, Banat și părțile ungurene”.

8. Orașele au o statistică aparte însă destul de neclară.

Fiind dificilă constatarea exactă a numărului de școli primare de stat, comunale și confesionale, ne mulțumim să apreciem că erau 72 școli primare de stat în localități rurale din județ. Din cele 42 școli comunale, 33 au funcționat.

Urmărind pe plase numărul de localități în care nu s-au ținut cursuri, indiferent de tipul școlii⁹, acesta se prezintă astfel: Baia de Criș — 8, Deva — 7, Hațeg — 3, Ilia — 30, (dintr-un total de 77), Orăștie — 1, Petroșani — 5, Pui — 4, rezultând un total de 58 localități în care n-a funcționat nici un fel de școală. Față de numărul de 429 localități, acest număr reprezintă un procent de 13,5 %. Cîteva exemple mai deosebite le oferă comuna Juncu din plasa Baia de Criș, unde de 4 ani nu se mai ținuse școală, sau la Merișor, plasa Petroșani, unde „războiul a distrus totul“, fiind astfel imposibilă ținerea cursurilor. Și exemplele nu sînt singulare.

Numărul învățătorilor de la toate școlile primare din județ a fost de 608, iar numărul posturilor vacante a fost de 77.

La scurt timp după 1 decembrie 1918, statul român prin intermediul Consiliului Dirigent, a decis instituirea administrației românești — în sensul cel mai larg al cuvîntului — în Transilvania.

În consecință, fostele școli de stat au fost preluate de statul român, învățătorii și profesorii, indiferent de naționalitate, putîndu-și continua activitatea cu condiția depunerii jurămîntului de fidelitate față de statul român¹⁰. La fel s-a procedat și în județul Hunedoara. Rezultatul a fost că un număr de 84 învățători, aproape în totalitate maghiari, au refuzat să depună jurămîntul de fidelitate. Această atitudine manifestată la nivelul întregii Transilvanii n-a putut perturba esențial procesul de învățămînt, fiindcă cu ajutorul învățătorilor veniți din restul țării, al celor care au urmat cursuri pregătitoare, în general al unor oameni entuziaști și buni patrioți s-au depășit momentele critice, astfel că treptat învățămîntul, nu numai cel primar, s-a înscris pe un făgaș normal.

În continuare ne vom opri cu succinte considerații asupra situației învățămîntului primar pe anii 1922/1923 și 1923/1924, ani în care s-au făcut pașii decisivi pe calea uniformizării învățămîntului primar la nivelul întregii țări și în care numărul școlilor de stat a crescut considerabil.

În anul școlar 1922/1923 au funcționat în total 361 școli primare, dintre care 111 de stat, 90 comunale, 102 confesionale ortodoxe, 26 confesionale greco-catolice, 5 confesionale romano-catolice, 18 confesionale evanghelice-reformate, 4 confesionale evan.-luterane, 1 confes. izraelite și 4 societate (particulare)¹¹.

Datele statistice pentru anul 1923/1924 — care se pot urmări în detaliu în *Anexă* — reflectă schimbările petrecute în sistemul de învățămînt primar. Totalul școlilor primare a fost de 314, dar din acestea 272 erau de stat, la care se adaugă cele 101, școli care n-au funcționat

9. Formula este următoarea : „De fapt școala n-a funcționat“.

10. Gheorghe Iancu, *Învățămîntul primar și secundar în Transilvania în perioada activității Consiliului Dirigent (1918—1920)*, „Anuarul Inst. de Ist. Cluj“, 1970, p. 253.

11. C. Stoica, I. Frățilă, O. Vlad, N. Wardegger, *op. cit.*, p. 209.

în cursul anului. Această creștere își are explicația și în statificarea școlilor confesionale românești și a celor comunale, care nu mai apar în statistică. În privința școlilor confesionale aparținând naționalităților conlocuitoare s-au înregistrat o creștere sensibilă a celor romano-catolice, de la 5 la 13, în timp ce numărul celorlalte a crescut cu 1 sau a rămas același. În anul 1922/1923 au fost recenzați 25 486 elevi, din care au frecventat școala 21 075, cifrele pentru anul următor fiind de 40 009 și 32 814.

Se observă o creștere evidentă atât a numărului celor obligați să urmeze școala, cât și a celor care au frecventat-o.

„Instrucția a decurs normal, — consemnează raportul pe anul 1922/1923 — abstrăgînd unele cazuri de boală contagioasă care ici-colea au împiedicat mersul învățămîntului pe o perioadă mai scurtă. Cercetarea școlii de către elevi lăsă mult de dorit. Cauza e a se căuta în indiferentismul populației, apoi în împrejurările speciale și topografice ale județului. Comunele sînt resfirate între munți și văi, în estenziunea de către 4—6 km. Hotarele comunelor nu sînt comasate, nu au pășune comună, așa că fiecare locuitor trebuie să-și folosească copiii la pășunatul viteilor“¹².

„Instrucția în general a decurs în mod normal, — sublinia și raportul pe anul 1923/1924 — însă executarea obligativității școlare, în județul nostru lasă mult de dorit... Motivul indolenței țăranului față de școală e lipsa de pășune comună și de păstor de vite comun“.

Factori economici defavorabili vieții țăranilor își puneau în mod nedorit amprenta asupra școlarizării copiilor din mediul rural.

Din raportul ultim se desprind și eforturile pentru adaptarea noii programe analitice, unitară, menirea și rolul învățătorilor, ca și propunerile concrete din final, menite a crea condiții mai bune desfășurării învățămîntului.

Chestiunile privind învățămîntul primar din județ, sau în general, erau dezbătute în paginile „Învățătorului“, ale „Vetrei școlare“, care a început să apară la Sibiu din octombrie 1924, și ceva mai tîrziu, din septembrie 1927 în ale „Revistei învățătorilor și învățătoarelor din județul Hunedoara“, organul oficial al Revizoratului școlar Deva.

Cu toate inițiativele și strădaniile învățătorilor, ale altor oameni progresiști, în întreaga perioadă — interbelică, masele populare n-au putut beneficia în suficientă măsură de roadele învățămîntului.

În zilele noastre, în condițiile noii societăți din țara noastră, porțile școlilor sînt largi deschise pentru toți fiii patriei, pentru întregul tineret.

12. *Ibidem*, p. 212.

Deva, 25 februarie 1925.

Raport asupra învățămîntului primar din județul Hunedoara în anul școlar 1923/1924.

ROMÂNIA
MINISTERUL INSTRUȚIUNII
REVIZORATUL ȘCOLAR AL JUDEȚULUI HUNEDOARA, DEVA

Nr. 3009/1925

DEVA, la 25 februarie 1925

Domnule Ministru,

Am onoarea a înainta și depune Domniei-Voastre următorul

RAPORT GENERAL
asupra învățămîntului primar din județul Hunedoara pe anul școlar 1923/1924

I.

a) 1. Școli de stat în funcțiune	272
2. Școli societare	4
3. Școli conf. rom.-cat.	13
4. Școli conf. ev.-ref.	19
5. Școli conf. ev.-luth.	5
6. Școli conf. israelită	1

ÎN TOTAL 314

b) 1. Școli de stat mixte	268
2. Școli de băieți	2
3. Școli de fete	2
4. Școli conf. rom.-cat. mixte	9
5. Școli conf. rom.-cat. de băieți	2
6. Școli conf. rom.-cat. de fete	3
7. Școli conf. ev.-ref. mixte	8
8. Școli conf. ev.-lut.	5
9. Școli conf. israelite mixte	1
10. Școli conf. societare mixte	4

ÎN TOTAL 314

c) Numărul localităților fără școală de stat :	101
Numărul școlilor de stat proprii	218
Numărul școlilor de stat închiriate	23
Numărul școlilor date în folosință gratuită	31

ÎN TOTAL

Starea localurilor școlare :

de stat : în stare bună	132
în stare mijlocie	82
în stare rea	52

ÎN TOTAL 272

Numărul saelor de clasă existente	449
a) Numărul saelor partic. societ.	24
b) Numărul saelor partic. conf.	53

ÎN TOTAL	526

II.

Numărul școlărilor recenzați

a) În cursul primar :	14 162 băieți	13 075 fete
În cursul complementar :	6 525 băieți	6 247 fete
	20 687 băieți	19 322 fete

TOTAL :	40 009

b) După naționalitate și sex :

Români	16 796 băieți	16 542 fete
Germani	583 băieți	2 594 fete
Unguri	3 568 băieți	2 594 fete
Ruși	16 băieți	8 fete
Ucraineni	65 băieți	42 fete
Polonezi	85 băieți	101 fete
Sîrbi	2 băieți	3 fete
Bulgari	3 băieți	1 fată
Evrei	297 băieți	309 fete
Alții	164 băieți	126 fete
Cetățeni străini	18 băieți	13 fete

TOTAL :	20 687 băieți	19 322 fete

TOTAL GENERAL : 40 009

c) Înscrisi în școlăile urbane de stat și grupați după sex :

Înscrisi la școale urbane de stat	1 098 băieți	954 fete
Înscrisi la școale rurale de stat	8 586 băieți	6 903 fete
	9 685 băieți	7 857 fete
Înscrisi la școale societare	885 băieți	855 fete
Înscrisi la școale rom.-cat.	663 băieți	604 fete
Înscrisi la școale ev.-ref.	290 băieți	225 fete
Înscrisi la școale ev.-luterane	194 băieți	152 fete
Înscrisi la școale izraelite	10 băieți	7 fete

ÎN TOTAL	2 042 băieți	1 823 fete

Totalul general al înscrisilor este următorul :

băieți	9 685	fete	7 851
	2 042		1 893

băieți	11 727	fete	9 680

TOTAL GENERAL 21 407

d) Aceștia specificați după naționalitate prezintă următorul tablou :

1. Români	15 014
2. Unguri	5 160
3. Nemți	308
4. Evrei	597
5. Sîrbi	5
6. Bulgari	4
7. Polonezi	160
8. Ruși	29
9. Ucraineni	100
10. Alții	37

ÎN TOTAL

21 407

Din totalul de 11 407 elevi, înscriși la școlile primare de stat societare și confesionale minoritare, au urmat cursurile regulat — cu excepția lunilor de primăvară și toamnă, 10 487 elevi.

e) Numărul absolvenților :

Școlile au fost împărțite în 31 cercuri de examinare. Examene s-au ținut doar de la 10—19 iunie. În total s-au însinuat 9 599 de elevi, socotind și pe cei minoritari. Dintre aceștia s-au supus examenului de absolvire 1 905 elevi, absolvind 617.

Dintre elevii supuși examenului de absolvire 1 763 l-au prestat cu succes. Între aceștia de la școlile societare și confesionale minoritare au fost trecuți 362, iar școlile primare de stat 1 401 elevi, în total 1 763 elevi.

Raportul între numărul elevilor înscriși și între numărul celor trecuți în recensământ exprimă 78 %, iar al celor ce au urmat cursurile în mod regulat 74 %. O stare destul de bună, față de împrejurările și referințele de trai din acest județ.

Starea învățămîntului din anul 1923/24 față din anul trecut pe lîngă toate greutățile întîmpinate, prezintă o înaintare și un progres, care nădăjduim, că în viitor se va prezenta și mai bine sub toate rapoartele, dacă și statul ca cea mai puternică societate, își va deschide mîinile mai larg pentru scopurile școlare.

III.

Grădini de copii de stat

a) Grădini de copii, de stat	23
Grădini de copii luterane	1

ÎN TOTAL

24

b) Grădini de copii de stat în funcțiune	16
Grădini de copii luterane în funcțiune	1

ÎN TOTAL

17

c) Numărul grădinilor de copii cu edificii proprii	10
Numărul grădinilor de copii cu edificii închirate	7

ÎN TOTAL

17

d) Starea localurilor grădiniilor de copii :		
În stare bună	10	
În stare mijlocie	7	
În stare rea	—	
ÎN TOTAL	17	
Din lipsa de local n-au putut funcționa 6 grădini de copii.		
e) Numărul sălilor de grădini de copii de stat existente		16
Numărul sălilor de grădini de copii luterane existente		1
ÎN TOTAL		17
Elevi recenzați pentru grădini de copii	băieți 691	fete 641
TOTAL GENERAL 1332		
Elevi înscriși grupați după sex :	367 băieți	376 fete
TOTAL 743		
După naționalitate :		
Români	416	
Unguri	246	
Nemți	19	
Evrei	59	
Alții	3	
TOTAL		743

IV.

Aplicarea obligativității și greutățile întâmpinate.

Instrucția în general a decurs în mod normal, însă executarea obligativității școlare, în județul nostru lasă mult de dorit, pentru că nu avem percepatori în fiecare comună. În lipsa percepților, învățătorii au înaintat listele de absențe primăriei (notarului) care apoi o predă primarului spre încasare. Primarul în loc să încaseze o folosește ca mijloc de agitație contra învățătorului, zicând către oameni, că învățătorul îi pedepsește. Unde nu se întâmplă lucrul acesta, acolo listele de absențe zac în arhiva notariatului nerezolvate. Unde însă se execută listele de absențe, acolo țăranul plătește amendă, dar copilul nu și-l trimite la școală, ci persistă în a-l trimite la vite, și a-l aplica în lucrările economice. Și în cazurile acestea povățuirea părinților, și rugarea învățătorilor și pedeapsa aplicată, rămân fără rezultat.

Motivul indolenței țăranului față de școală, e lipsă de pășune comună și de păstor de vite comun.

Absentarea elevilor de la școală e mai deasă în lunile de iarnă și primăvară, cind copii sînt întrebuiințați la păzitul vitelor și la lucrările economice. În lunile acestea școlile rurale sînt aproape goale.

Elevii școlilor urbane au cercetat cursurile mai regulat. Absențele sînt mai puține și în consecință și amenziile aplicate.

Învățătorii din sediile percepțiilor rurale, predau percepților regulat listele de absențe, însă nu-i pot controla, dacă aceștia au încasat amenziile sau nu căci ei (perceptorii) varsă sumele încasate administrațiilor financiare, și nu comitetului școlar. Comitetul școlar apoi numai după multe călătorii, împreunate cu spese, poate ridica suma. De procedura aceasta însă fiecare se ferește.

Pe lângă greutățile organizării și consolidării școlare, țin să arăt că învățământul în general, a decurs normal și prezintă o înaintare față de anii trecuți atât în ceea ce privește instrucția, cât și numărul elevilor care au frecventat cursurile și au absolvit școala.

V.

Personalul didactic.

Pe teritoriul județului avem 373 școli de stat, societare. Din acestea nu funcționează în lipsă de învățător, local și mobilier 101 școli. La cele 272 școli de stat în funcțiune, sînt 33 posturi vacante și 423 completate, deci cu 423 învățători, care după titluri se prezintă în felul următor :

a) 1. Titulari definitivivi	174
2. Titulari provizorii	82
3. Ajutori cu titlul provizoriu	13
4. Suplinitori	154

ÎN TOTAL 423

Suplinitorii se specifică astfel :

1. Cursiști	62
2. Normaliști (cu dipl. de capac.)	4
3. Studenți	10
4. Pensioniști	6
5. Preoți	26
6. Toleranți (țărani fără pregătire)	37

ÎN TOTAL 154

După sex :

Titulari def. bărbați	142
Titulari def. femei	32
Titulari provizorii bărbați	42
Titulari provizorii femei	39
Ajutori cu titlu provizoriu bărbați	4
Ajutori cu titlu provizoriu femei	9
Suplinitori bărbați (preoți, stud. curs)	74
Suplinitori femei	43
Toleranți bărbați	30
Toleranți femei	7

ÎN TOTAL 423

b) Personalul didactic de la grădinile de copii de stat.

Din cele 23 grădini de copii ale statului, în lipsă de local, mobilier, și material didactic, nu funcționează 7 cu 9 posturi. La cele 16 grădini de copii care funcționează, 17 posturi sînt completate.

Conducătoarele, după titlu, se specifică în modul următor :

1. Titulare definitive	1
2. Titulare provizorie	14
3. Suplinitoare	2

În total : 17

c). Grădina de copii luterană funcționează cu un post complinit prin conducătoare titulară.

d). Personalul didactic de la școlile societare minoritare și confesionale.

La 49 școli societare și confesionale minoritare funcționează 91 de puteri didactice între care sînt 55 bărbați și 36 femei aplicate în aceeași calitate, în total 91.

2). Schimbări în personalul didactic

În cursul anului școlar au murit 2 inv. tit. și un inv. supl.

Au demisionat 5 inv. tit. și 4 inv. supl.

Cei din urmă au trecut la alte oficii unde sînt mai bine plătiți.

f). Concedii.

Concedii s-au încuviințat în următoarele cazuri :

44 învățători au beneficiat de concediu de 8 zile. din cauze familiale.

13 învățători au beneficiat de concediu de morb pînă la 8 zile

11 învățători au beneficiat de concediu de morb pînă la 13 zile

19 învățători au beneficiat de concediu de morb pînă la o lună

5 învățători au beneficiat de concediu de morb pînă la 6 luni

2 învățători au beneficiat de concediu de morb peste 6 luni

1 învățător a beneficiat de concediu de studiu de 7 luni.

Întreținerea materială a școlilor. Comitetele școlare și greutățile întâmpinate.

a). Comitetele școlare sînt organizate în cele mai multe comune. Aceste instituții aici sînt fictive, figurează numai cu numele. Aproape toată activitatea lor se reduce la ținerea a lor 2-3 ședințe, în care se hotărăște aranjarea unei producții școlare, ori fixarea zilei de examen, eventual compunerea bugetului școlar.

De adunare de fonduri, reparare, augmentarea localurilor, ori de ridicare de noi localuri, nici vorbă nu este. Subrevizori de control cu ocaziunea inspecțiilor au încercat a-i însufla, dar fără rezultat. Comitetele școlare zic, că dacă statul nu dă bani, ei nu pot face nimic. Cele 140/0 ce trebe să le dea comunele sînt insuficiente pentru acoperirea cheltuielilor. Sînt comune în care cota 140/0 face 40—50 lei, în cele mai multe 400—500 de lei. Ori cu sumele acestea nu se poate susține o școală.

Puține sînt acelea școli care se pot susține din cote de 140/0 (în cîteva comune din plasa Orăștiei, apoi în comunele urbane și în cele miniere).

Din acest motiv unele școli în cursul iernii, au fost silit să-și întreruie cursurile pe cîteva zile.

Sumele acestea, deși bugetele nu se varsă comitetului școlar de către primăria comunală, ci trebuie să se reclame în repetite rînduri, ba nu a-rareori a trebuit să intervină prin preturi însă fără rezultat, căci primăriile pe motiv, că bugetul nu e aprobat încă, se eschiveau de la vărsarea sumei.

Comitetele școlare nu și-au introdus registrele contabilității, pentru că nu are cine să facă pe casierul. Casierul de drept ar fi receptorul. Ori aici abia la 15—25 comune e un singur receptor. Aceștia neavînd ordin de la Administrația financiară, nu voiesc să manipuleze bani și în urmare nici registrele contabilității școlare acolo unde sînt.

Comitetul școlar județean e organizat dar încă nu l-am putut pune în funcție. Și aceasta din lipsă de bani. Trebuie angajat un contabil, un arhivar dar neavînd de unde să-i plătim, nu-i putem căpăta.

Antecesorul meu Dl. Valer Pană a cerut de la minister o sumă de un milion lei pentru ajutorarea momentană a școlilor dar fără rezultat.

În cursul verii voi cerca ca cu ajutorul Dl-ului Prefect să punem în funcție comitetul școlar județean, care apoi adunîndu-și fondurile necesare va putea ajuta comitetele școlare rurale.

VII.

Starea igienică a școlarilor și a localurilor de școală.

Starea igienică a școlilor a fost în general mulțumitoare. Morburi contagioase au fost numai în 4 comune în județ. Cursurile au fost suspendate pe cîte 8—14

zile cînd s-a făcut dezinfectarea localurilor școlare și cursurile au fost reluate. Alte cazuri mai grave n-au fost. Infermerii școlare nu s-au putut înființa și nici nu vor putea lua ființă pînă comitetele școlare nu vor dispune de fonduri.

VIII.

Mersul învățămîntului.

a) Instrucția pe lingă introducerea noii programe analitice a decurs în mod normal. La începutul anului școlar învățătorii păreau puțini orientați în noua programă analitică și presupunea, că nu o putea desfășura în deplin, fiind foarte vastă pentru copii mai tînări de 7 ani, trecuți ca înscriși în matricolele școlii. Cu timpul însă s-au familiarizat cu nouă programă analitică și cu măsurile luate pentru unificarea învățămîntului. După cum m-am convins personal din inspecțiile făcute și din rapoartele și procesele verbale de inspecții ale Dl-or subvizori de control, programa oficială s-a introdus aproape în toate școlile, urbane și rurale. În unele școli însă pe lingă toată bunăvoința învățătorului nu s-a putut parcurge în întregime, motivele mai ponderoase sînt: lipsa materialului didactic, a manualelor și rechizitelor, fiind enorm de scumpe, frecvența neregulată a elevilor și lipsa de învățători diplomați.

Instrucția s-a făcut după diferite metode, unele mai practice și mai ușoare, altele mai puțin practice și grele, după cum e și pregătirea învățătorilor, specificate la punctul din acest raport.

Rezultatul general se poate clasifica cu *mulțumitor*. Cît privește pregătirea învățătorului de stat, ca fond, formă și metodă propunem organizarea cursurilor de vară pentru învățătorii suplinitori, iar pentru titulari, cursuri de perfecționare. Atît cele dintîi cît și cele din urmă să se predea științele pedagogice, metodele de predare și administrația școlară.

b) În scopul cunoașterii programei oficiale și a normelor regulamentului din vechiul regat, la începutul anului școlar am distribuit 248 bucăți Colecții de legi la 240 școli. Directorii și diriginții școlilor primare fiind în posesiunea regulamentului, în corespondența și acțiunile lor de ordin școlar s-au folosit de normele regulamentului din vechiul regat. Pentru a putea înzestra toate școlile cu regulament, ne-ar mai trebui cel puțin 50 exemplare.

c) Limba română, istoria, geografia și constituția patriei în școlile primare socotită cu secții române s-au propus ca și la școlile primare de stat în mod extins. La lecțiile maghiare al acestor școli, cum și la cele confesionale minoritare, a propus în mod mult mai restrîns și cu rezultat mulțumitor. Avînd în vedere puținele cunoștințe din limba română ale învățătorilor minoritari, propunem organizarea cursurilor de vară pentru ei.

IX.

Instituțiuni în jurul școlilor primare.

Pe lingă școlile primare de stat s-au ținut 7 cursuri de adulți, la care au participat 164 ascultători tînări și oameni în vîrstă. Aceștia sub durata cursului și-au însușit meșteșugul scrisului și cititului, dîndu-li-se și cunoștințe fragmentare din istorie și geografie.

Paralel cu cursurile de adulți s-au organizat de învățători și cursuri serale cu cetățeni minoritari, pentru învățarea limbii române în 4 comune.

X.

Cursuri complementare.

Ca o întregire a instrucției școlare cotidiene, pe lingă școlile primare, au funcționat și 6 cursuri complementare. Un număr desigur prea mic față de numărul școlilor din județ. Motivul că n-au funcționat mai multe este împrejurararea, că școala primară a fost organizată pe 6 clase. Dintre elevii absolvenți de IV clase unii urmau clasele suprapuse iar alții rămîneau în serviciul părinților, rupînd legătura cu școala.

Raportul învățătorilor cu sătenii, cu autoritățile administrative financiare și sanitare etc.

Modul de a se comporta al învățătorilor în societate, în general le-am putea împărți în două divizii: Prima divizie o compun învățătorii titulari, care cu mici și rare excepții, stau în relații strinse și bune și cu săteni și cu autoritățile celelalte. Pe urma acestor raporturi bune câștigă școala și învățămîntul. Iar în a doua divizie trecem pe învățătorii cursiști și tolerați a căror majoritate nu-i în stare să susțină și să alimenteze raporturile bune, nici cu sătenii și nici cu autoritățile, cu care vin în atingere. Dovadă despre aceasta avem la Boz, Balata și în alte comune, unde în urma ținutei învățătorilor nu numai raporturile și legăturile bune cu sătenii și autoritățile s-au nimicit ci și vaza și prestigiul corpului didactic căzut jos, încît ce vor veni în urma lor, le-a croit o muncă grea și împreună cu multă trudă, abnegare și devotament.

XII.

Învățătorul ca factor cultural și moral. Cercurile culturale etc.

Județul întreg a fost împărțit în 45 cercuri culturale. Activitatea și-a început-o numai prin luna Decembrie și Ianuarie dar aproape toate au ținut 5—6 conferințe prescise.

Conferințele au fost ținute în sensul deciziunii ministeriale adică au constat din ședințe intime și din ședințe populare.

În ședințele intime s-au ținut disertații pedagogice, lecții practice, s-a făcut critica acestora și s-au discutat chestiuni de ordin metodic și administrativ școlar.

În ședințele, populare s-au ținut conferințe și disertații dînd poporului proiecte economice, sociale și igienice de interes obștesc, iar prin discursurile patriotice li s-a dat posibilitatea să-și cunoască neamul și țara, și li se dezvoltă și întărește simțămîntul iubirii de țară, limbă și lege.

Aceste ședințe au dezvoltat mult atît simțul colegial între învățători cît și stima și iubirea poporului față de școală și de învățător. Din constatările făcute reiese, că aceste ședințe să se țină în lunile de primăvară cînd timpul fiind mai favorabil, învățătorii pot lua parte mai regulat. Căile de comunicație fiind grele, toamna și iarna sînt mai puțin cercetate aceste ședințe. E absolut necesar, ca învățătorii să-și primească cheltuielile de transport și o diurnă convenabilă, căci nu ne putem aștepta să-și mănince puținul salariu plătind bani grei, pentru transport la ședințe.

Subrezivorii după posibilitate, încă au luat parte la ședințele cercurilor culturale.

În ceea ce privește sărbătorile și festivitățile școlare, observ că aproape fiecare școală a ținut să se afirme prin aranjarea diferitelor reprezentații și festivaluri școlare aranjate mai ales în zilele de sărbătoare ca în 1 Decembrie, Ziua eroilor etc. De asemenea, s-a sărbătorit și ziua pomilor și a păsărilor.

Cîțiva învățători au înființat cursuri de adulți, coruri de școlari, case culturale și cooperative sătenești.

Activitatea învățătorilor după cum reiese din cele expuse pînă aici a fost multilaterală. Au fost în contact cu biserica, cu poporul și cu diferite autorități, muncind dezinteresați la promovarea și închegarea școlii românești, fără a provoca vrajbă și dezbinări în popor, încît cu drept cuvînt li se poate atribui numele de „factor cultural“.

Școli de ucenici (cursuri serale)

- a) 1. De stat : 1 școală cu 9 învățători
 2. Comunal : 9 școli cu 44 învățători
 3. Societate : 2 școli cu 5 învățători
 ÎN TOTAL : 12 școli cu 58 învățători.

Elevii după naționalitate

b) 1. Români	475
2. Unguri	519
3. Nemți	103
4. Evrei	56
5. Ruși	2
6. Bulgari	8
7. Sirbi	6
8. Italieni	2
9. Alții	39
ÎN TOTAL :	1 210

c) Elevii după confesiune :

1. Ortodocși	362
2. Gr. cat.	113
3. Rom. cat.	391
4. Reformați	221
5. Luterani	39
6. Mozaici	56
7. Unitari	26
8. Alții	2
ÎN TOTAL :	1 210

Elevii după meserii :

d) 1. Comercianți	62
2. Lăcătuși	164
3. Timplari	168
4. Cizmari	100
5. Dulgheri	12
6. Tinichigii	35
7. Fauri	165
8. Turnători	16
9. Croitori	48
10. Rotari	50
11. Cojocari	209
12. Măcelari	16
13. Tăbăcari	33
14. Păpucari	71
15. Funari	35
16. Brutari	8
17. Strungari	10
18. Ceasornicari	8
ÎN TOTAL :	1 210

e. Învățători cu calificare	24
Învățători fără calificare	34
ÎN TOTAL :	58

f). Școlile de ucenici din județ sînt instalate în edificiile școlilor primare respective. Deci n-au edificiu propriu. Școala de stat de ucenici din Deva, este susținută de către stat și un ajutor bănesc mai mult de la primăria orașului. Cele două școli de ucenici societare, sînt susținute în întregime de către societate, care le-au înființat. Restul a lor 9 școli de ucenici de caracter comunal, în trecut au avut ajutor de stat și comunal. În prezent bugetul lor, e trecut în bugetul comunal, acoperindu-i-se lipsurile materiale.

Relativ la școlile de ucenici propunem să se legitimeze că adulții care n-au cel puțin 4 clase primare să nu fie primiți la meserii. Să se legitimeze că nici un ucenic nu se poate elibera pînă nu produce certificat de la absolvirea școlii de ucenici.

XIV.

Administrația școlilor

Administrarea și controlul școlilor s-a făcut de către revizorul școlar. Organul de control a fost compus din revizorul școlar și din subrevizorul de control. La repartizarea subrevizorilor s-a ținut seama de numărul școlilor și al învățătorilor.

Personalul administrativ e compus din Revizorul școlar, subrevizorul de birou și secretar. Avînd în vedere mărimea județului, numărul școlilor și al învățătorilor în temeiul încuviințării Dvoastră, am detașat 2 învățători pentru serviciul de birou. Dar și așa a mers greu, căci agendele au fost multe și cu personal puțin, nimic nu se poate rezolva la timp.

Subrevizorul a fost singurul referend al tuturor chestiunilor administrative și financiare și pentru ca să poată face față nevoilor, a trebuit să depunem o muncă extraordinară. Un învățător a condus arhiva și registrul, celălalt a rezumat situațiile generale, recensămîntul, stasticile și tablourile fără sfîrșit. Postul de secretar este completat de o fată, care face serviciul de dactilografă. Adevărat funcționar, care ar putea îndeplini atribuțiile de secretar, pe lîngă salariul actual, nu se capătă.

PROPUNERI

1. Să se aprovizioneze toate școlile cu materialul didactic necesar, adică cu tablouri intuitive, religioase și istorice, cu tabelele măsurilor metrice, cu harta Europei și a continentelor.

2. Să se dea pentru acest județ anual cîte 50—60 biblioteci școlare.

3. Să se organizeze cursuri de vară pentru învățătorii suplinitori. Aceste cursuri să fie conduse de profesorii școlilor normale sau de către învățătorii mai buni. Să fie cursuri de perfecționare îndeosebi ce privește științele pedagogice, apoi metodele de predare și administrația școlară.

4. Să se îmbunătățească salariile învățătorilor, căci cele actuale sînt insuficiente pentru existență. Învățătorii calificați fug de la cariera dascălească și își caută poziții mai bune. Rămînem cu timpul cu învățătorii necalificați din munca cărora școala nu cîștigă. Absolvenții școlilor normale mai ales cei ce n-au fost bursierii statului, nu intră în învățămînt, ci studiază mai departe.

5. Să se introducă carnetele de plată.

6. Pentru întreținerea școlilor să se voteze de către corpurile legiuitoare un impozit școlar de 15—20 la sută după impozitele de stat. Acest impozit să se încaseze de către administrația financiară și să se verse comitetului școlar județean, care apoi ar face distribuția proporțională.

7. Administrația financiară să dispună organelor în drept încasarea pedepselor la timp și vîrsarea lor comitetelor școlare.

8. Administrația financiară să dispună perceputoarelor să introducă registrele de contabilitate și să manipuleze banii destinați comitetelor școlare.

9. Să se precizeze exact numărul de elevi, cu care vor putea funcționa școlile minoritare, căci a susține o școală cu 5—11 copii însemnează a declara fățiș neîncredere în statul român.

10. Să se clarifice de drept situația școlilor foste confesionale ort. și grec. cat. școlile acestea fiind instalate în edificiile confesionale, autoritățile bisericești își formează drept de a dispune nu numai asupra edificiilor ci și asupra învățătorilor și învățămîntului sfidînd dispozițiile organelor de stat.

11. Să se numească la Revizoratul școlar al acestui județ în funcția de subrevizori de birou și secretar încă 3 funcționari permanenți, căci învățătorii detașați numai temporar din ani înainte nu se capătă. Cînd nici unul a veni la nesigur și ași jertfi libertatea, dar nici unul nu cîștigă nimic, căci pe cînd învață lucrurile de birou trebuie să iasă iarăși la catedră.

Acesta ar fi pe scurt raportul general și propunerile noastre.

REVIZOR ȘCOLAR :

V. Anastasiu

Arh. Stat. București, fond. *Ministerul Învățămintului*, dosar 124/1925, f. 263—279.

LES CONTRIBUTIONS EN CE QUI CONCERNE L'HISTORIQUE DE L'ENSEIGNEMENT DE PREMIER DEGRÉ DE HUNEDOARA

R é s u m é

L'auteur insiste sur quelques aspects, moins connus jusqu'a maintenant de l'enseignement de premier degré du département de Hunedoara pendant les années 1919—1924.

Dans l'anexe on présente le Rapport de l'Inspectorat écolier du département en ce qui concerne l'enseignement de premier degré dans l'année écolier 1923—1924.